

ETO: 94(439),,1848/1849”

Hermann Róbert

AZ AUSZTRIA-KÉP MAGYARORSZÁGON 1848–1849-BEN, A FORRADALOM IDŐSZAKÁBAN

Austria-image in Hungary at the Time of the 1848–1849 Revolution

I. Ferenc József császár 1853. évi magyarországi utazása során Debrecenbe is ellátogatott. A város, amely 1849 januárjától május végéig a magyar országgyűlés székhelye volt, s amelynek református templomában 1849. április 14-én az országgyűlés kimondta a Habsburg-ház trónfosztását, természetesen hódoló alázattal fogadta az uralkodót. A távozó uralkodónak a következő állomásig felajánlották a város híres ötösfogatát, aki ezt el is fogadta. Alighogy a fogat kiért a városból, a kocsis a lovak közé csapott, s rövidesen maga mögött hagyta a császári kíséret tagjait. Röviddel ezután valahol a puszta közepén megállt, s hátraszólt a császárnak: „Elmaradtak a németek, uram!”

Nem tudni, hogy az anekdota megtörtént eseményt idéz-e, vagy csak a népi furfangról szóló példabeszéd. Mindenesetre mutatja azt a sajátos kettősséget, amely a magyarok és az osztrákok, Magyarország és Ausztria, a birodalom magyar és német lakossága közötti viszonyt jellemezte. A népi tudat a beszélt nyelvet azonosította a nemzetiséggel és az államhatalommal, s az 1849 után német nyelvű adminisztrációt bevezető császári hatalmat, annak képviselőit németnek tekintette. Ugyanakkor ez az azonosítás – az anekdota tanúsága szerint – nem terjedt ki a császárra, a meg nem választott és koronázott király, I. Ferenc József személyére. A közvélemény tudomásul vette, hogy I. Ferenc József az uralkodó, s hajlandó volt őt magyar uralkodónak is elfogadni, ugyanakkor nem azonosította a császárt az államhatalommal.

Kulcsszavak: Ausztria-kép, kettősség, népi tudat, beszélt nyelv, államhatalom.

Az 1848/49-es magyar–osztrák viszonyról más-más aspektusból több száz könyvet és tanulmányt írtak: voltaképpen alig van a magyar forradalomról és szabadságharcról szóló munka, amely valamilyen módon ne érintené ezt a kérdést. Sokkal nehezebben megfogható az, hogy ténylegesen milyen volt az Ausztria-kép Magyarországon. Annál is inkább, mert 1848/49-ben ugyan kialakult közvéleményről beszélhetünk Magyarországon, ám e közvélemény fogalma nehezen terjeszthető ki a társadalom igen jelentős csoportjaira, így például magára az 1848 tavaszán felszabadult jobbágyságra. A parasztság s általában „a nép” Ausztria-képéről, a német nyelvű osztrák népességhez való viszonyáról csak áttételes módon rendelkezünk adatokkal. A továbbiakban arra teszünk kísérletet, hogy néhány mértékadó álláspont felvillantásával bemutassuk, hogy nagyjából milyen lehetett ez a kép a társadalomban.

A párizsi forradalom után Kossuth és Batthyány, a Pozsonyban ülésező magyar országgyűlés ellenzéki vezetői úgy látták, a birodalom megrendült

külpolitikai helyzetét fel kell használni a reformellenzék programjának megvalósítására. Kossuth és Batthyány tudták, hogy Magyarország szabadsága csak akkor áll biztos alapon, ha az örökös tartományokban is alkotmányos kormányzás folyik, mert a birodalom két felének eltérő érdekei csak azonos politikai rendszer mellett egyeztethetők. (Batthyány Lajos volt az, aki 1844-ben az országgyűlés utolsó ülésnapján elsőként követelte: a birodalom vezetése a kormányzásban a magyar alkotmányosságot vegye politikájának mértékéül, s ne az örökös tartományokkal szemben követett abszolutisztikus metódust próbálja meg Magyarországon is érvényesíteni.)

Március 3-án Kossuth történelmi jelentőségű indítvánnyal lépett fel. Úgy vélte, a birodalom vezetőinek választaniuk kell az államalakulat java és egy korhadó rendszer fenntartása között. Követelte Magyarországon a közteherviselés, politikai jogegyenlőség, népképviselő és a független nemzeti kormány megteremtését. Annak tudatában, hogy e követelések elhangozhatását is a külpolitikai helyzet változásai tették lehetővé, alkotmányt követelt a Habsburg-Birodalom örökös tartományainak is: *„Felséged az elkövetkezendő balesemények legbiztosabb óvszerét hű népeinek legbarátságosabb egyetértését, a monarchia különböző tartományainak legerősebb forrasztékát, s mindezek által felséges trónjának s az uralkodóháznak legrendíthetlenebb támaszát abban találandja fel, ha fejedelmi székét minden uralkodói viszonyaiban a kor szüksége által múlhatlanul igényelt népszerű alkotmányos intézményekkel környezendi.”*

E követelés volt az, amely elősegítette a magyar átalakulás véghezvitelét. Kossuth német nyelvre lefordított, a fordító által némileg átdolgozott és ki nyomtatott beszéde, amelyben az eredetnél hangsúlyosabban szerepelt az örökös tartományoknak adandó alkotmány követelése, olyan erjedést indított meg Bécsben, amely lehetetlenné tette az erőszakos reagálást. Március 13-án Bécsben kitört a forradalom, Metternich kénytelen volt lemondani és elmenekülni, az uralkodó pedig alkotmányt ígérni Ausztria népeinek.

Bécs forradalma kétségkívül a legjobbkor jött a magyar ellenzéknek. A Kossuth beszéde alapján formulázott felirati indítványt ugyanis a felsőtáblán elfektették. A bécsi forradalom azonban megváltoztatta a helyzetet. Március 14-én a főrendek elfogadták Kossuth felirati javaslatát, s azt másnap országgyűlési küldöttség vitte Bécsbe. A március 15-én kitört pesti forradalom azt is megmutatta, hogy a magyar reformellenzék követelései mögött komoly tábor áll, s így az udvar kénytelen volt beleegyezni Batthyány Lajos miniszterelnöki kinevezésébe, majd a legtöbb magyar követelés teljesítésébe.

A két főváros és a két ország forradalma tehát egymást segítette győzelemre. Bécs forradalmasodásának döntő lökést adott Kossuth március 3-i beszéde. A magyar országgyűlés küldöttségének sikerét alapvetően befolyásolta a bécsi forradalom győzelme. A bécsi forradalom inspirálta március

15-e pesti forradalmát is. Ez az egymásrautaltság egészen 1848 október végéig fennállt, de közben az ellenérdekeltségű politikai erők befolyása egyre növekedett.

Kossuth lelkes hangon számolt be a bécsi forradalomról az országgyűlés március 14-i ülésén, s a követi kar nyilatkozata március 15-én kiemelte: „Bécs falai között polgárvér folyt a szabadságért”, s hogy az évszázados bürokrácia halomra dőlt. Március 17-én, Bécsből visszatérve, kiemelte a bécsi nép által mutatott szimpátiát. Amikor az uralkodó március végén megtagadta a független felelős minisztériumról szóló törvény szentesítését, Kossuth ismét a bécsi bürokráciát, azaz a birodalmi adminisztrációt okolta ezért. Április 16-án, a törvények szentesítése és a magyar felelős kormány megalakulása után írott követjelentésében pedig így fogalmazott: „Bécsi polgártársainknak, különösen a bécsi egyetemnek lehet köszönni, hogy azon rendszer, melyet Metternich képviselt, a szolgaság rendszere megdőlt; – nemzetünké volt az ösztönző, a tájékozó szó, mely a bécsiek lelkét keresztülrezté, a bécsieké volt az első tett, mely mozgalmainknak lökést adott; ők vért ontottak a szabadságért...”

Bécs azonban nemcsak a forradalom jelképe volt a magyar társadalom számára. Petőfi, a radikális ifjúság egyik vezetője a pesti forradalomról némi felháborodással írja, hogy a francia forradalom lángja „végre Bécsset is fölgyújtotta, Bécsset!.. és mi folyvást lelkesedtünk ugyan, de nem mozdultunk”. Azaz: a lojális Bécs előbb „csinált” forradalmat, mint a „rebellis” Magyarország. Ez a fajta „szégyenérzet” is belejátszott abba, hogy a márciusi ifjak március 14-én eldöntötték: másnap ők is megvívják a maguk forradalmát. Amikor március 15-én reggel közülük többen Petőfinél összejöttek, Vasvári Pál fel-alá járkálva Petőfi törös botjával hadonászott. Egyszer csak kirepült a tör, „egyenesen Bécs felé”, de nem sértett meg senkit. „Jó jel” – kiáltottak fel az ifjak. Bécs ebben az összefüggésben a birodalmi kormányzatot, nem pedig a forradalmi bécsi népet jelentette. Jellemző tény, hogy 1848 szeptembere, Jellasics betörése után Petőfi már csak arról írt a márciusi események kapcsán, hogy „mint a mennydörgés, úgy harsogott be Bécsbe a magyar nép szava: Mi szabadok akarunk lenni...” Azaz, a bécsi forradalomról már szó sem esett.

A bécsi forradalom győzelme után, március 15-én I. Ferdinánd megígérte, hogy alkotmányt ad népének. Az április 25-én kiadott alkotmány Ausztriára, Csehországra, Galíciára és Bukovinára vonatkozott, Magyarországra és a lombard–velencei tartományokra nem. Az alkotmány általános része szerint „minden népfajok számára biztosítatik nemzetiségük és nyelvük sérthetlensége”. Az áprilisi törvények által létrehozott magyar alkotmányos rendszer liberálisabb volt, mint az osztrák. Az utóbbi azonban a „népfajok” nemzetiségének és nyelvének sérthetlenségét tartalmazó passzusa miatt a magyarországi nemzetiségek számára kívánatosabbnak tűnt, mint a „csak” a polgári szabadságjogokat tartalmazó magyar törvények.

Nemcsak a császári udvar, a birodalmat eddig irányító hivatali és katonai arisztokrácia nem mondott le arról, hogy visszaállítsa Magyarország 1848 előtti alárendelt helyzetét, hanem ezt a célt tüzték maguk elé az egymást meglehetősen gyakran váltó osztrák polgári kormányok is. A kibontakozó német egységmozgalom következtében fennállt az a lehetőség, hogy a Habsburg-Birodalom német lakosságú tartományai beolvadnak a létrejövő egységes német államba. Ebben az esetben megkezdődhet a birodalom Magyarország-központú átszervezése. E nagymagyar koncepció lényege az volt, hogy nemcsak a birodalom nem-német területei kerüljenek magyar vezetés alá, hanem az új államalakulat természetes vonzásának köszönhetően a szerb és román fejedelemségek is kapcsolódnának a magyar koronához. Ez magyarázza, hogy amikor május 17-én egy újabb forradalmi megmozdulás hatására az udvar elhagyta Bécsset, s Innsbruckba menekült, a magyar kormány azonnal Budára hívta az uralkodót, abban reménykedve, hogy ez esetben stabilizálhatja helyzetét, sőt, esetleg a monarchia központjává teheti a Bécsnél és Prágánál, a másik két riválisnál kétségkívül nyugodtabb Budapestet.

Az osztrák és magyar kormányok közötti első összeütközést az osztrák államadósság kérdése okozta. Ennek csak a kamatai 30 millió forintra rúgtak 1848-ban. (Összehasonlításképpen: A magyar kormány 1848. augusztus 5. – 1849. augusztus 10. között ennek az összegnek a kétszeresét használta fel, amelynek kétharmadát a háborús kiadások jelentették.) A magyar fél 1848 tavaszán nem volt hajlandó részt vállalni az osztrák államadósságból, mondván, hogy az adósságokat az ország megkérdezése nélkül csinálták, s nem reá költötték. Az érv tökéletesen korrekt volt, de következetes alkalmazása megrendítette a birodalom pénzügyi helyzetét és nagyhatalmi állását. Kétségessé tette ugyanis, hogy Magyarország érdekelt-e a monarchia fenntartásában. Júliusban azonban már Batthyány is lehetségesnek mondta az államadósságban való részvállalást, s a magyar politikusok 1849 áprilisáig ehhez tartották magukat.

Az államadósság megítélésében nem volt jelentős különbség a magyar társadalom különböző politikai csoportjai között. Petőfi 1848 májusában „Mit nem beszél az a német..” címmel öntötte versbe felháborodását: „Azt követeli a svábság: / Fizessük az adósságát.” Az osztrák háborús fenyegetésekre pedig még drasztikusabban fogalmazott: „Foglalod a kurvanyádat, De nem ám a mi hazánkat!” 1848 júniusában már arról írt, hogy „Miként elpusztult Jeruzsálem, El fogsz pusztulni Ausztria”. A jóslás azonban nem általában Ausztriára, azaz a birodalom német tartományaira, hanem magára a birodalomra vonatkozott.

Az osztrák kormány már június végén kinyilvánította, hogy kész felmondani semlegességét a magyar–horvát viszályban, Radetzky július végi itáliai győzelmei után pedig egyre kevesebb hajlamot mutatott bármilyen megegyezésre. Augusztus 12-én az uralkodó is visszatért Bécsbe. Augusztus 27-én Batthyány és Deák Bécsbe utaztak, hogy tisztába jöjjenek az osztrák kormány szándéka-

ival. A magyar kormány tárgyalási ajánlataira csattanós válasz volt az osztrák kormány által Budapestre küldött augusztus 27-i államirat, amely az önálló magyar pénz-, had- és kereskedelemügyi minisztériumok megszüntetését követelte.

Szeptember 4-én a magyar képviselőház úgy határozott, hogy száztagú küldöttséget indít az uralkodóhoz, s megkéri: jöjjön Budára „saját trónját és a magyar alkotmányt megtartani”. Az uralkodó hosszú huzavona után szeptember 9-én fogadta a küldöttséget. Pázmándy Dénes, a küldöttség vezetője az ország veszélyeztetett állapotáról beszélt, s kérte V. Ferdinándot, szentesítse a magyar parlament által elfogadott katonaillesítési és papírpénz-kibocsátási törvényjavaslatokat. A király a küldöttségnek semmitmondó választ adott, s megígérte, hogy a felterjesztett törvényjavaslatokat meg fogja vizsgálni.

Szeptember 11-én Jellasics horvát bán csapatai betörték a Dunántúlra, s úgy tűnt, vége az önálló Magyarországnak. Ezen a napon a bécsi út kudarc miatt lemondott a kormány, s Batthyány Lajos másnaptól ügyvezető miniszterelnökként intézte a honvédelem szervezését. A magyar parlament még egy utolsó kísérletet tett annak érdekében, hogy az egyre fenyegetőbb magyar–osztrák összeütközést megakadályozza. Szeptember 15-én határozott arról, hogy küldöttséget indít az osztrák Reichstaghhoz, s megkísérli meggyőzni a képviselőket az osztrák kormány politikai irányváltásának szükségességéről. A Reichstag szeptember 19-én egésznapos vitában foglalkozott a kérdéssel: fogadják-e a magyar küldöttséget? A fogadást ellenzők a házszabály mellett – amely plenáris ülésen nem tette lehetővé küldöttségek fogadását – a magyaroknak a birodalmat bomlasztó törekvéseire, a magyarországi nemzetiségek elnyomására hivatkoztak, s kétségbe vonták a magyar parlament legitimitását. A küldöttség fogadása mellett érvelők a rendkívüli helyzetre hivatkoztak, s arra, hogy az osztrák Reichstag legitimitása – hiszen maga is a forradalom eredményeként jött létre – ugyanúgy kétségbe vonható, mint a magyaré, s hogy Jellasics horvát bán támadása után a birodalom egészét fenyegeti a belháború veszélye. A Reichstag végül elutasította a magyar küldöttség fogadását. A magyar fél a két lehetséges partner, az osztrák kormány és az osztrák Reichstag részéről egyaránt visszautasításban részesült.

Magyarországnak tehát egyedül kellett megvédenie az alkotmányossághoz való jogát. Jellasics seregét a magyar hadsereg szeptember 29-én Pákozdnál megállította. A bán fegyverszünetet kötött, majd megindult a nyugati határszél felé. Újabb támadásra készült, ezért Mosonnál megállt. Itt akarta megvárni a Felvidékről és Bécsből érkező erősítéseket. Közben az uralkodó elfogadta Batthyány lemondását a miniszterelnökségről, majd egy október 3-ai dátummal, de csak október 4-én kibocsátott királyi kéziratban teljhatalmú királyi biztossá nevezte ki Jellasicsot, s egyben feloszlatta a magyar országgyűlést.

S ekkor derült ki, hogy a kormányokon és a Reichstagon kívül van még egy lehetséges partner. A Magyarországot fenyegető veszélyt ugyanis ismét Bécs

népe háráította el. Latour osztrák hadügyminiszter, Jellasics buzgó támogatója október 6-án egy gránátos zászlóaljat akart a bán táborába küldeni. A nép azonban megakadályozta a gránátosok elvonulását, s azok maguk is átálltak a felkelők oldalára. Újabb forradalom tört ki, amelyben áldozatul esett Latour is. Jellasics így támasz nélkül maradt, ezért elhagyta az országot. A bécsi forradalom a lehető legjobbkor jött, hiszen hetekre megbénította a kibontakozó katonai ellenforradalom „agyközpontját”.

Kossuth október 8-án tartott képviselőházi beszédében mintegy mellékesen tudatta a bécsi eseményeket a képviselőkkel, s hozzátette: „...én igen nagy kötelességnek ismerem azt, hogy midőn a bécsi nép érdekeinket oly nagy buzgalommal előmozdítja, ekkor magunknak is vigyáznunk kell arra, hogy ha talán ők is valami bajba kerülnének az irántunk mutatott rokonszenv miatt, mi se hagyjuk őket cserben, s ezért erőt minél többet oda, s aztán előre Bécsig.”

Windisch-Grätz tábornagy, a cs. kir. főerők parancsnoka október közepén megkezdte Bécs körülrzésát. A Lajtánál megtorpanó magyar főszereg pedig katonai és politikai okokból egyaránt késlekedett a forradalmi császárvárós megsegítésével. A magyar fél még megpróbálta törvényes keretek között tartani az eseményeket. Előbb az osztrák Reichstag, majd annak bizottmánya, végül legalább a bécsi városi tanács hivatalos segítségkérésére várt.

A bécsi forradalom és a magyar hadszereg természetes szövetséges volt; de olyan szövetségesek, melyek legszívesebben mégis természetes ellenfelükkel egyeztek volna meg a másik rovására. A bécsi politikai erők – különböző okokból – félték a magyar segítségnyújtástól. A magyarok őszintén örültek október 6-a eseményeinek, de nem örültek az uralkodó Bécsből történt távozásának. Egyikük sem akarta elveszíteni az uralkodóház nyújtotta legitimáció erejét; de ezzel az erővel a közös ellenfél rendelkezett. Maga a Lajta mentén táborozó magyar katonaság azonban kimondottan jó kapcsolatot ápolit a túlpárti osztrák–német lakossággal, s tudomásunk szerint a Lajtán történő háromszori átkelés alkalmával sem került sor komolyabb atrocitásokra a polgári lakossággal szemben; legfeljebb néhány kerítést hordtak el és tüzeltek fel az őszi időben didergő magyar katonák.

Október 30-án Windisch-Grätz csapatai Schwechatnál fölényesen visszaverték a magyar támadást. Az ekkor már kapitulált Bécs azonban még egy utolsó gesztust tett a magyarok felé. A magyar hadszereg előrenyomulásának hírére a felkelők újra fegyvert fogtak, s megtámadták a városba bevonuló cs. kir. csapatokat. Ezzel pedig lehetetlenné tették Windisch-Grätz számára, hogy üldözze a megvert magyar sereget. A leigázott „lázaadó” főváros megrendszabályozása pedig másfél hónapot vett igénybe. Éppen ez a másfél hónap kellett ahhoz, hogy a cs. kir. hadszereg Magyarország elleni támadását egy újjászervezett, reguláris magyar hadszereg várhassa. A magyar sajtó nagy terjedelemben foglalkozott a bécsi tragikus eseményekkel, az ausztriai for-

radalmi mozgalmak felszámolásával, s ez is erősítette a magyar társadalom rokonszenvét az ausztriai társadalom iránt.

A két főváros „együtműködése” tehát 1848 október végéig jól működött. Amíg Magyarországon Batthyány kormánya szilárdan kezében tartotta a hatalmat, az abszolutizmus erői Bécs ellen sem léphettek fel. A bécsi megmozdulások pedig időről időre átsegítették a magyar felet a válságos helyzeteken. 1848 október végén úgy tűnt, ennek az együtműködésnek vége. Bécs elesett, s a magyar szabadságharc a későbbiekben ahhoz már nem volt elég erős, hogy az örökös tartományok politikai széljárását megfordítsa.

A Schwarzenberg-kormány semmilyen megegyezésre nem törekedett, s a december 2-án trónralépő I. Ferenc József már első nyilatkozataiban a magyar szabadságharc eltiprását helyezte kilátásba. A hivatalos Ausztria tehát fölébe nőtt a demokratikus Ausztriának, s ez alapvetően meghatározta a továbbiakban a magyar társadalom Ausztriáról alkotott képét. Ez a folyamat azonban nem járt együtt magának az ausztriai népnek a démonizálásával. A magyar társadalom a nemzetiségi területeken folyó kegyetlen polgárháború miatt hajlamos volt ördögnek tekinteni minden szerbet vagy románt, ugyanakkor különbséget tudott tenni a cs. kir. katonaság és az ausztriai nép között.

Ehhez persze az is hozzájárult, hogy a magyar hadseregben több száz ausztriai német szolgált a bécsi légióban, a tiroli vadászszázalójban, a német légióban vagy a Zrínyi-szabadsapatban. Az ő szereplésük a sajtónak köszönhetően nagy nyilvánosságot kapott, s a tudósítók mindig jelezték: az ausztriai önkéntesek képviselik az „igazi” Ausztriát.

Amikor az országgyűlés 1848. december 31-én békekövetséget küldött a főváros felé közeledő Windisch-Grätz herceghez, a küldöttség tagjai nem könnyen találták meg a cs. kir. főhadiszállást. Útközben a falusiaktól hallották, hogy Veréb községben „már vagy ötezer német van”. Amikor a küldöttség egyik tagja erre megjegyezte, hogy akkor oda kell menniük, az egyik paraszt felkiáltott: „Mi az ördög, nem hallották az urak, hogy ott a német?” A falusiak csak akkor enyhültek meg, amikor megtudták, hogy a követség békét akar teremteni, s ezért siet a „német” táborba. Néhány nap múlva Petőfi már arról írt, hogy „Buda várán ismét német zászló” leng.

A „német” volt a cs. kir. katonaság közhasználatú elnevezése a magyar katonaság között is. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy pl. a császári királyi lovasság nem magyar ezredeit hivatalosan is „német lovasságnak” nevezték. A vértések (Kürassieren) közkeletű elnevezése a „vasasnémet” volt. Ezt az is befolyásolta, hogy a vezényleti nyelv, mint ez közismert, a német volt, s a magyar legénység önmagán kívül mindenkit németnek tekintett. Jóllehet a császári–királyi hadsereg ukrán, cseh, lengyel bakái semmivel sem tudtak jobban németül, mint a magyar huszárok vagy gyalogosok.

Amikor a cs. kir. csapatok Komáromot lőtték 1849 tavaszán, s a magyar helyőrség és lakosság az ostrom közben megünnepelte március tizenötödikét, a mulatozók azt kiabálták: „Löni löhetsz, német, de be nem jöhetsz.” A „német” lett az ellenség elnevezése a nép nyelvén is. A tavaszi hadjáratot megörökítő népdalok mind arról szólnak, hogy „fut a német”.

Az 1849. március 4-i olmützi oktrojált alkotmány kibocsátása után nyilvánvalóvá vált, hogy a hivatalos Ausztria Magyarország állami létének eltörlésére törekszik. Erre született válaszként a magyar országgyűlés határozata a Habsburg-ház trónfosztásáról és Magyarország függetlenségéről. A Függetlenségi Nyilatkozat azonban ismét különbséget tett a birodalom és a népek Ausztriája között: eszerint Magyarországnak „azon népekkel, melyek vele ezelőtt egy fejedelem alatt állottak, békét s jó szomszédságokat alapítani s folytatni (...) elhatározott akarata”. I. Ferenc Józsefből ekkor lett „német”. „Ferenc Jóska, gyereki a gyepre / Ördög bújjék a német lelkedbe.”

Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy az ausztriai német lakosságal kapcsolatban nem találkozunk ilyen ellenérzéssel. A német: a birodalmi kormányzat, a cs. kir. hadsereg, s nem a másik társadalom. Erre mutat az is, hogy 1849 tavaszától kora nyaráig egymás után érkeztek az álhírek arról, hogy Ausztria egyes városaiban forradalmak, magyarbarát megmozdulások törtek ki. A szabadságharc leverése után keletkezett népdalok sem az osztrákokat, hanem általában a németeket szidják. Csupán egy 1860-as népdalban fordul elő az „osztrák” elnevezés. „Még azt mondja az osztrák / Nem lesz többé Magyarország / Hej hazudik az osztrák / Mindig lesz Magyarország.”

Miért fontos mindez? Azért, mert arra mutat, hogy a Lajtán inneni és a Lajtán túli társadalom előbb volt kész és képes a kiegyezésre, mint a birodalmi politikusok. A magyar társadalom az 1848–49-es háborút nem a magyar és a német–osztrák „nemzet”, hanem az önálló Magyarország és az abszolutisztikus birodalom közötti konfliktusnak tekintette. Azaz olyan összeütközésnek, amelyben a „sógor” nem saját jószántából öltötte fel a „német császár” uniformisát.

AUSTRIA-IMAGE IN HUNGARY AT THE TIME OF THE 1848–1849 REVOLUTION

During his visit to Hungary, Emperor Franz Josef I visited Debrecen as well. The town, which had been the seat of the Parliament between January and the end of May 1849, and where the national assembly proclaimed the dethronement of the Habsburg dynasty in the Reformed ‘Great Church’ on 14 April 1849, welcomed the ruler with humble reverence. They offered to take him to his next station in the city’s famous five-in-hand coach, and he accepted it. No sooner had the coach reached the outskirts of the city when the coachman whipped the horses and left the emperor’s retinue behind.

Soon after the driver stopped the carriage somewhere in the middle of the puszta, and turned to the emperor with the words: “Sir, the Germans have fallen behind.”

No one knows whether the anecdote is based on a true story or is a parable reflecting a witty touch of folk wisdom. In any case, it demonstrates the specific duality that characterized the relationship between the Hungarians and Austrians, Hungary and Austria and the Hungarian and German population of the empire. Folk mind identified nationality and sovereign power with the language they spoke, and regarded the imperial power and its representatives introducing administration in German after 1949 to be German. However, according to the anecdote, this identification did not include the emperor, the non-elected and uncrowned king, Franz Joseph I himself. The general public was willing to acknowledge Franz Joseph I as the ruler of Hungary as well, yet at the same time did not identify the emperor with sovereign power.

Keywords: Austria-image, duality, folk mind, the language people speak, sovereign power